

В. О. Торічний, кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри психології та морально-
психологічного забезпечення факультету іноземних
мов та гуманітарних дисциплін Національної академії
Державної прикордонної служби України імені
Богдана Хмельницького

УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті визначено умови ефективної розробки та впровадження державної інформаційної політики. Зокрема, охарактеризовано особливості механізму реалізації інформаційної політики. Показано, що сучасний механізм реалізації інформаційної політики не є досконалим та не дасть бажаних результатів, тому що в ситуації, де існує всього кілька джерел інформації і ринок надання інформації розподілений між олігархічними структурами або структурами, близькими до олігархів, даний механізм не може працювати ефективно. Підкреслено необхідність розвитку вітчизняних інформаційних технологій для реалізації завдань держави. Зазначено, що якщо Україна хоче стати відкритою для власних громадян державою і незалежною від іноземних технологій в інформаційній сфері, то треба розвивати вітчизняні інформаційні технології і, відповідно, робити значні капіталовкладення в цю сферу. Зокрема, серйозне значення має створення умов для пріоритетного розвитку сучасних вітчизняних інформаційних і телекомунікаційних технологій, виробництва технічних і програмних засобів, здатних забезпечити сучасний розвиток телекомунікаційних мереж і високоінтелектуальних інформаційних послуг у внутрішньому і міжнародному інформаційному просторі. Обґрунтовано доцільність розроблення державної цільової програми «Електронна Україна». Відмічено, що в Україні доцільно розробити державну цільову програму «Електронна Україна», яка має бути спрямована на налагодження діалогу між державними структурами та громадянським суспільством. На базі розвитку сучасних методів інформаційного обміну між органами державної влади і суспільством будуть створені принципово нові можливості для забезпечення інформаційної відкритості та гласності прийняття рішень, для підвищення рівня довіри та взаємодії між суспільством та органами державної влади.

Ключові слова: державна інформаційна політика, механізм реалізації, державна цільова програма, інформаційні та телекомунікаційні технології.

V. O. Torichnyi. The conditions of effective development and deployment of the state information policy

The conditions of effective development and deployment of the state information policy are defined in the article. In particular, the features of the mechanism of implementation of information policy is characterized. It is shown that the modern mechanism of implementation of information policy is not perfect and will not yield desirable results because this mechanism cannot effectively work in situations where there are only several sources of information and the market of providing information is distributed between the oligarchical structures or structures close to oligarchs. The need of development of domestic information technologies for realization of the state problems is emphasized. It is specified that if Ukraine wants to become the state open for own citizens and independent of foreign technologies in the information sphere, then it is necessary to develop domestic information technologies and, respectively, to do considerable capital investments in this sphere. In particular, the serious value has creation of conditions for priority development of modern domestic information and telecommunication technologies, technical and the software capable productions to provide modern development of telecommunication networks and highly intellectual information services in internal and international information space. The expediency of development of the state target program “Electronic Ukraine” is proved. It is noted that it is expedient to develop the state target program “Electronic Ukraine” in Ukraine, which has to be directed on establishing of the dialogue between government institutions and civil society. In particular, new opportunities for ensuring information openness and publicity of decision-making, for increase in level of credibility and interaction between society and public authorities will be created on the basis of development of modern methods of information exchange between public authorities and society essentially.

Key words: State information policy, realization mechanism, state target program, information and telecommunication technologies.

Постановка проблеми. Для здійснення державної інформаційної політики та впровадження новітніх інформаційних технологій потрібні серйозні інвестиції. На жаль, у нашій країні традиційно приділялася недостатня увага розвитку інформаційних технологій і комунікацій. Тому необхідно стимулювати українські бізнес-спільноти вкладати гроші в інформаційно-комунікативну систему і всіляко допомагати просувати український інформаційний продукт.

Конкуренція на українському ринку стає все більш гострою, експансія найпотужніших інформаційних концернів посилюється, збільшуються її масштаби. Усе це призводить до виникнення такої ситуації, в якій виявляється можливою монополізація інформаційного обслуговування суспільства і держави кількома потужними інформаційно-видавничими об'єднаннями.

Останні керуються при цьому не громадськими, а своєкорисливими інтересами фінансово-промислових груп, від яких вони залежать. Уникнути наслідків розвитку такої ситуації, серед яких – втрата незалежності засобами масової інформації й обмеження свободи журналістської діяльності, можна, лише створивши правову базу для боротьби з монополією на інформаційному ринку України.

Необхідно при цьому зазначити, що багато вчених і практиків приділяють суттєву увагу дослідженню і опрацюванню питань державної інформаційної політики, зокрема такі: І. Арістова [1], П. Браун [2], В. Конач [3] та ін.

Проте умови оптимізації процесів формування та реалізації державної інформаційної політики з огляду на забезпечення національної безпеки все ще залишаються недоопрацьованими.

Приймаючи до уваги зазначене вище, метою даної роботи є визначення умов ефективного розроблення та впровадження державної інформаційної політики.

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно поставити та вирішити такі завдання:

- 1) охарактеризувати особливості механізму реалізації інформаційної політики;
- 2) підкреслити необхідність розвитку вітчизняних інформаційних технологій для реалізації завдань держави;
- 3) обґрунтувати доцільність розробки державної цільової програми «Електронна Україна».

Результати дослідження.

Сучасний механізм реалізації інформаційної політики не є досконалим та не дасть бажаних результатів, бо очевидно, що в ситуації, де існує всього кілька джерел інформації і ринок надання інформації розподілений між олігархічними структурами або структурами, близькими до олігархів, даний механізм не може працювати ефективно. Адже якщо олігархів менше всього цікавить громадянське суспільство, так само як і інтереси і потреби населення в об'єктивній інформації, а освітлення діяльності державних структур здійснюється тільки під натиском окремих державних службовців, то зрозуміло, що за такого положення справ внутрішня інформаційна політика держави в цілому і державних структур окремо фактично здійснюється за допомогою тиску чиновників на олігархів, або, навпаки, – тиску олігархів на чиновників.

Для того, щоб система була ефективною, необхідно дотримуватися плюралізму думок і не забувати про те, що механізм реалізації інформаційної політики буде ефективний тільки за наявності комунікативних зв'язків між державою і громадянським суспільством, інакше конфлікт і пов'язані з ним наслідки неминучі. Ігнорування евристичних можливостей діалогу, розуміння, комунікативних зв'язків веде до конфлікту. Під час конфліктів і криз порушуються тимчасові й історичні зв'язки, а також відсутня узгодженість змістовних зв'язків, що об'єднують історію в певну єдність, а суспільство – в якусь цілісність [1; 3].

Ураховуючи те, що суспільство поділене на різні політичні напрямки, держава повинна всіма силами сприяти налагодженню нормальних відносин між учасниками політичної боротьби і ні в якому разі не ігнорувати прохання та сподівання політичних сил, а, навпаки, бути більш уважною до процесів, що відбуваються в суспільстві. Адже сучасна розвинена держава – це насамперед демократична правова держава, в якій дотримуються прав і свобод людини і громадянина. Державні структури, особливо силові, часто наполягають на тому, що безпека важливіша за свободи і треба контролювати потоки інформації для того, щоб прісікти діяльність різного роду радикалів. Але треба при цьому дотримуватися надзвичайної обережності, щоб не переступити через межу і не дозволити втратити взаємозв'язок між громадянським суспільством і державою, не обмежувати свободу слова для добropорядних і законослухняних громадян, які мають право на таємницю листування і недоторканність приватного життя. Принциповою відмінною рисою демократичної форми державного управління є постійна взаємодія між державною владою і громадянським суспільством, заснована на взаємній повазі, довірі та рівноправному діловому партнерстві. Тільки за наявності такої взаємодії може бути забезпечена відповідність державного управління таким загальноновизнаним в політології критеріям демократичної держави, як:

- 1) підзвітність;
- 2) відкритість;
- 3) адекватна реакція на зміни зовнішнього середовища або сигнал зворотного зв'язку, тобто сприйнятливості [2; 3].

Підзвітність державних структур громадянського суспільства можлива під час проведення цими структурами грамотної інформаційної політики та названої вище політики відкритості і сприйнятливості до прохань громадян. Державі треба визначитися, чи є завдання з інформаційного забезпечення діяльності уряду першочерговим. Це має значення під час розподілу, наприклад, фінансових ресурсів, виходячи з того, що пріоритетні напрями діяльності уряду або інших окремих державних органів і структур завжди супроводжують великі масштаби фінансування для вирішення поставлених завдань.

Механізм реалізації інформаційної політики буде ефективний тільки за серйозного підходу до вирішення цієї проблеми державних структур. Якщо ж інформаційна політика ведеться лише з метою позитивної харак-

теристики дій уряду, то це інша справа. Не можна недооцінювати можливості сучасних інформаційних технологій і розглядати інформаційну політику як доповнення до інших обов'язків органів державної влади і взагалі ставитися до неї як до другорядної задачі. Адже, по суті, державна інформаційна політика чим далі, тим більше виступає як системоутворюючий елемент сукупної діяльності держави в цілому, а також найважливішого засобу підтримання публічного діалогу влади й суспільства. Завдяки отриманню таких позицій вона здатна не тільки досягати власних цілей, але і компенсувати невдачі державного управління в будь-яких інших галузях суспільного життя.

Якщо Україна хоче стати відкритою для власних громадян державою і незалежною від іноземних технологій в інформаційній сфері, то треба розвивати вітчизняні інформаційні технології і, відповідно, робити значні капіталовкладення в цю сферу. Так, серйозне значення має створення умов для пріоритетного розвитку сучасних вітчизняних інформаційних і телекомунікаційних технологій, виробництва технічних і програмних засобів, здатних забезпечити сучасний розвиток телекомунікаційних мереж і високоінтелектуальних інформаційних послуг у внутрішньому і міжнародному інформаційному просторі.

Розвивати власні інформаційні та телекомунікаційні технології потрібно, і чим швидше, тим краще, оскільки відставання України в цій сфері від більшості розвинених країн істотно, і цей розрив збільшується. А для того щоб забезпечити інформаційну безпеку нашої держави, технології повинні бути вітчизняними. Вкладення інвестицій у розвиток вітчизняних інформаційних і комунікаційних технологій можуть здійснюватися як державою, так і приватними компаніями, що працюють в цій галузі і зацікавлені у виробництві того чи іншого інформаційного продукту. Необхідно залучати інвестиції і стежити за їх цільовим використанням. Саме держава зобов'язана здійснювати контроль за витрачанням коштів, що виділяються на розроблення інформаційних і телекомунікаційних проєктів. Тільки спільними зусиллями держави і приватного бізнесу можна зробити ривок в інформаційній сфері і наздогнати іноземних конкурентів і, за сумісництвом, – постійних опонентів на міжнародній арені. На даний момент Україна відстає у сфері інформаційних технологій, виробництві сучасних великих інтегральних схем, надмініатюрних комплексуючих виробів, оцифрованні електронного обладнання і розвитку цифрових телекомунікаційних мереж та технічних засобів [1; 2].

У цілому необхідно відзначити, що в Україні доцільно розробити державну цільову програму «Електронна Україна», яка має бути спрямована на налагодження діалогу між державними структурами та громадянським суспільством. На базі розвитку сучасних методів інформаційного обміну між органами державної влади і суспільством будуть створені принципово нові можливості для забезпечення інформаційної відкритості та гласності прийняття рішень, для підвищення рівня довіри та взаємодії між суспільством та органами державної влади. Варто додати, що ця програма має бути розрахована на 10 років роки.

Для здійснення державної інформаційної політики та впровадження новітніх інформаційних технологій потрібні серйозні інвестиції. На жаль, у нашій країні традиційно приділялася недостатня увага розвитку інформаційних технологій і комунікацій. Тому необхідно стимулювати українські бізнес-спільноти вкладати гроші в інформаційно-комунікативну систему і всіляко допомагати просувати український інформаційний продукт.

Конкуренція на українському ринку стає все більш гострою, експансія найпотужніших інформаційних концернів посилюється, збільшуються її масштаби. Усе це призводить до виникнення такої ситуації, в якій виявляється можливою монополізація інформаційного обслуговування суспільства і держави кількома потужними інформаційно-видавничими об'єднаннями.

Останні керуються при цьому не громадськими, а своєкорисливими інтересами фінансово-промислових груп, від яких вони залежать. Уникнути наслідків розвитку такої ситуації, серед яких втрата незалежності засобами масової інформації й обмеження свободи журналістської діяльності, можна, лише створивши правову базу для боротьби з монополією на інформаційному ринку України. Механізм реалізації інформаційної політики в такій ситуації не є досконалим та не дасть бажаних результатів, бо очевидно, що в ситуації, де існує всього кілька джерел інформації і ринок надання інформації розподілений між олігархічними структурами або структурами, близькими до олігархів, даний механізм не може працювати ефективно. Адже якщо олігархів менше всього цікавить громадянське суспільство, так само як і інтереси і потреби населення в об'єктивній інформації, а освітлення діяльності державних структур здійснюється тільки під натиском окремих державних службовців, то зрозуміло, що за такого положення справ внутрішня інформаційна політика держави в цілому і державних структур окремо фактично здійснюється за допомогою тиску чиновників на олігархів, або, навпаки, – тиску олігархів на чиновників.

Для того щоб система була ефективною, необхідно дотримуватися плюралізму думок і не забувати про те, що механізм реалізації інформаційної політики буде ефективний тільки за наявності комунікативних зв'язків між державою і громадянським суспільством, інакше конфлікт і пов'язані з ним наслідки неминучі. Ігнорування евристичних можливостей діалогу, розуміння, комунікативних зв'язків веде до конфлікту. Під час конфліктів і криз порушуються тимчасові й історичні зв'язки, а також відсутня узгодженість змістовних зв'язків, що об'єднують історію в певну єдність, а суспільство – в якусь цілісність.

Ураховуючи те, що суспільство поділене на різні політичні напрямки, держава повинна всіма силами сприяти налагодженню нормальних відносин між учасниками політичної боротьби і ні в якому разі не ігнорувати прохання та сподівання політичних сил, а, навпаки, бути більш уважною до процесів, що відбуваються в суспільстві. Адже сучасна розвинена держава – це насамперед демократична правова держава, в якій дотримуються прав і свобод людини і громадянина. Державні структури, особливо силові, часто наполягають на тому, що безпека важливіша за свободи і треба контролювати потоки інформації для того, щоб прискіпiti діяльність різного роду радикалів. Але треба при цьому дотримуватися надзвичайної обережності, щоб не переступити через межу і не дозволити втратити взаємозв'язок між громадянським суспільством і державою, не обмежувати свободу слова для добropорядних і законослухняних громадян, які мають право на таємницю листування і недоторканність приватного життя. Принциповою відмінною рисою демократичної форми державного управління є постійна взаємодія між державною владою і громадянським суспільством, заснована на взаємній повазі, довірі та рівноправному діловому партнерстві. Тільки за наявності такої взаємодії може бути забезпечена відповідність державного управління таким загально визнаним в політології критеріям демократичної держави, як:

- 1) підзвітність;
- 2) відкритість;
- 3) адекватна реакція на зміни зовнішнього середовища або сигнал зворотного зв'язку, тобто сприйнятливість.

Підзвітність державних структур громадянського суспільства можлива під час проведення цими структурами грамотної інформаційної політики та названої вище політики відкритості і сприйнятливості до прохань громадян. Державі треба визначитися, чи є завдання з інформаційного забезпечення діяльності уряду першочерговим. Це має значення під час розподілу, наприклад, фінансових ресурсів, виходячи з того, що пріоритетні напрями діяльності уряду або інших окремих державних органів і структур завжди супроводжують великі масштаби фінансування для вирішення поставлених завдань.

Механізм реалізації інформаційної політики буде ефективний тільки за серйозного підходу до вирішення цієї проблеми державних структур. Якщо ж інформаційна політика ведеться лише з метою позитивної характеристики дій уряду, то це інша справа. Не можна недооцінювати можливості сучасних інформаційних технологій і розглядати інформаційну політику як доповнення до інших обов'язків органів державної влади, взагалі ставитися до неї як до другорядної задачі. Адже, по суті, державна інформаційна політика чим далі, тим більше виступає як системоутворюючий елемент сукупної діяльності держави в цілому, а також найважливіший засіб підтримання публічного діалогу влади й суспільства. Завдяки отриманню таких позицій вона здатна не тільки досягати власних цілей, але і компенсувати невдачі державного управління в будь-яких інших галузях суспільного життя.

Висновки. У цілому поточне дослідження зумовило можливість отримання таких висновків.

1. Охарактеризовано особливості механізму реалізації інформаційної політики. Показано, що сучасний механізм реалізації інформаційної політики не є досконалим та не дасть бажаних результатів, тому що в ситуації, де існує всього кілька джерел інформації і ринок надання інформації розподілений між олігархічними структурами або структурами, близькими до олігархів, даний механізм не може працювати ефективно.

2. Підкреслено необхідність розвитку вітчизняних інформаційних технологій для реалізації завдань держави. Зазначено, що, якщо Україна хоче стати відкритою для власних громадян державою і незалежною від іноземних технологій в інформаційній сфері, то треба розвивати вітчизняні інформаційні технології і, відповідно, робити значні капіталовкладення в цю сферу. Зокрема, серйозне значення має створення умов для пріоритетного розвитку сучасних вітчизняних інформаційних і телекомунікаційних технологій, виробництва технічних і програмних засобів, здатних забезпечити сучасний розвиток телекомунікаційних мереж і високоінтелектуальних інформаційних послуг у внутрішньому і міжнародному інформаційному просторі.

3. Обґрунтовано доцільність розроблення державної цільової програми «Електронна Україна». Відмічено, що в Україні доцільно розробити державну цільову програму «Електронна Україна», яка має бути спрямована на налагодження діалогу між державними структурами та громадянським суспільством. На базі розвитку сучасних методів інформаційного обміну між органами державної влади і суспільством будуть створені принципово нові можливості для забезпечення інформаційної відкритості та гласності прийняття рішень, для підвищення рівня довіри та взаємодії між суспільством та органами державної влади.

Список використаних джерел:

1. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія / За загальною редакцією О.М. Бандурки. Харків : Ун-т внутрішніх справ, 2010. 368 с.
2. Браун П. Посібник з аналізу державної політики. Київ : Основи, 2000. 243 с.
3. Конах В.К. Нормативно-правові засади державної політики України у сфері інформаційно-психологічної безпеки. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 3(24). С. 152–157.
4. Dombrovska, S., Shvedun, V., Streltsov, V., & Husarov, K. (2018). The prospects of integration of the advertising market of Ukraine into the global advertising business. *Problems and Perspectives in Management*, 16(2), 321.

References:

1. Aristova, I. V. (2010). Derzhavna informacijna polityka: organizacijno-pravovi aspekty [State information policy: organizational and legal aspects]. Kharkiv: Un-t vnutrishnix sprav, 368 p.
2. Braun, P. (2000). Posibnyk z analizu derzhavnoyi polityky [Grant according to the analysis of state policy]. Kyiv : Osnovy, 243 p.
3. Konach, V. K. (2012). Normatyvno-pravovi zasady derzhavnoyi polityky Ukrayiny u sferi informacijno-psychologichnoyi bezpeky [Standard and legal bases of state policy of Ukraine in the sphere of information and psychological safety]. Strategichni pryorytety, 3 (24), 152–157.
5. Dombrovska, S., Shvedun, V., Streltsov, V., & Husarov, K. (2018). The prospects of integration of the advertising market of Ukraine into the global advertising business. Problems and Perspectives in Management, 16(2), 321.